

Couperen van varkensstaarten

- Varkensdierenartsen willen uit principe dat het couperen van varkensstaarten zo snel mogelijk tot het verleden behoort. Het couperen tast de integriteit en het welzijn van varkens aan.
- De varkenssector moet zich richten op de ontwikkeling van een varkenshouderij waarin couperen achterwege kan blijven. Bovendien moet binnen de gehele keten een economisch speelveld worden gecreëerd dat varkenshouders in staat stelt om te stoppen met couperen.
- Op dit moment is een algemeen coupeerverbod onverantwoord omdat met de huidige kennis en kunde het welzijn van varkens met lange staarten op veel bedrijven onvoldoende gewaarborgd kan worden.

Aanleiding

Staartbijten is een bekend probleem in de varkenshouderij. Het bijten aan elkaars staart en/of andere lichaamsdelen veroorzaakt bij varkens onder andere abcessen. Uit onderzoek blijkt dat bij meer dan 60% van de dieren met staartschade dergelijke abcessen worden gevonden [1]. Om de pijn van deze dieren en het economisch verlies dat hierdoor ontstaat te voorkomen, is de sector massaal gaan couperen.

Het couperen van de staart echter is een ingreep die de integriteit van het dier aantast en tevens pijnlijk is. Naar de pijn die biggen ondervinden van het couperen zijn inmiddels verschillende onderzoeken gedaan. Hierbij is zowel in gedrag als fysiologisch vastgesteld dat biggen pijn lijden van het couperen. Tevens is onderzoek gedaan naar het verzachten van deze pijn. Het toedienen van pijnstilling kan de pijn van de ingreep zelf verminderen, maar regelmatig ontstaan er door het couperen op de langere termijn neuroma's waarvan men vermoedt dat dit pijnlijk kan zijn [2]. In dergelijke gevallen helpen pijnstillers helaas niet.

Standpunt KNMvD varkensdierenartsen

Varkensdierenartsen van de KNMvD zijn tegen het couperen van varkensstaarten. Deze ingreep tast de integriteit en het welzijn van varkens aan. In de praktijk blijkt dat het vaak moeilijk is om zonder couperen het staartbijten op een varkensbedrijf onder controle te krijgen. Zolang er op een bedrijf geen goede alternatieve maatregelen genomen kunnen worden om staartbijten te voorkomen en bestrijden, vinden varkensdierenartsen het in het belang van varkens om staarten te couperen.

Alleen op varkensbedrijven waar aan alle randvoorwaarden voor de huisvesting, voeding en verzorging is voldaan kan een poging worden ondernomen om te stoppen met couperen. Varkenshouder en dierenarts beslissen in dat geval samen om te stoppen met couperen. Deze beslissing dient regelmatig te worden geëvalueerd, waarbij ook het optreden van staartbijten wordt meegenomen. Er zijn echter nog veel bedrijven waar nog niet aan alle randvoorwaarden wordt voldaan en het welzijn van niet gecoupeerde dieren niet gewaarborgd kan worden. Op

Voor vragen over dit standpunt kunt u contact opnemen met de afdeling Communicatie van de KNMvD, bereikbaar via 06-22996097.

deze bedrijven is het niet verantwoord om te stoppen met couperen. Varkensdierenartsen zijn van mening dat op die bedrijven de aantasting van dierwelzijn in het geval van staartbijten groter is dan de totale welzijnsaantasting bij het preventief couperen van alle biggen op jonge leeftijd.

Bovendien komt staartbijten ook voor op bedrijven waar de omstandigheden optimaal zijn. Op dit moment ontbreekt het aan goede methoden om een uitbraak van staartbijten te stoppen. Varkensdierenartsen hebben behoefte aan meer kennis over de preventie en bestrijding van staartbijten. Daarvoor is het nodig om in internationaal verband meer onderzoek te doen. Ook is het belangrijk de kennis en ervaringen van varkensbedrijven waar succesvol gestopt is met couperen te delen. De varkenssector moet samen met andere ketenpartners streven naar een varkenshouderij waarin couperen op termijn niet meer nodig is.

Aanbevelingen voor de sector

Varkensdierenartsen hebben op grond van het bovenstaande de volgende aanbevelingen voor de varkenssector:

1. Stimuleer meer wetenschappelijk onderzoek naar maatregelen ter voorkoming van staartbijten. Voer dit uit in samenwerking met omliggende landen. Betrek daarin in de volgende aspecten: economie, genetica, diergezondheid, huisvesting, klimaat, voeding en verzorging. Zorg ervoor dat deze aspecten niet afzonderlijk, maar in samenhang met elkaar aan bod komen.
2. Ontwikkel een goed onderbouwde “gereedschapskist” voor varkenshouders die toepasbaar is bij een uitbraak van staartbijten. Het doel hiervan is om het bijten zo snel mogelijk te stoppen en wondgenezing en pijnbestrijding zo goed mogelijk te bevorderen.
3. Maak een goed onderbouwd werkprotocol dat gericht is op het zo veel mogelijk beperken van de pijn en schade van de ingreep, zolang couperen noodzakelijk is. Dit protocol voor varkenshouders dient economisch duurzaam te zijn zodat implementatie snel kan verlopen.
4. Toets de “Verklaring van Dalfsen” uit 2013 aan de nieuwste inzichten en zoek naar bredere ondersteuning voor de ambitie om te stoppen met couperen, onder andere bij bedrijven op het gebied van genetica en voeding.

Overwegingen

Wettelijk kader

Voor lichamelijke ingrepen bij dieren geldt in principe een verbod, tenzij ze diergeneeskundig noodzakelijk zijn. Het overheidsbeleid van zowel Nederland als Europa is gericht op het uitfasen van routinematig uitgevoerde lichamelijke ingrepen. Het couperen van staarten staat maatschappelijk ter discussie en heeft de volle aandacht van de varkenssector.

Op dit moment is het routinematig couperen van varkensstaarten door varkenshouders wettelijk verboden. Het is alleen toegestaan met een verklaring van een dierenarts waaruit blijkt dat couperen op een bedrijf noodzakelijk is om staartbijten verderop in de groeifase te voorkomen. Het dilemma daarbij is dat stoppen met couperen alleen verantwoord is als het bedrijf zo is ingericht dat staartbijten zo veel mogelijk voorkomen kan worden. Daarbij spelen, naast de kennis en de kunde van de varkenshouder, de (financiële) mogelijkheden om aanpassingen te doen in onder andere de huisvesting, de voeding en het klimaat een belangrijke rol. Als deze randvoorwaarden niet goed zijn ingevuld is het risico op staartbijten te groot.

Dierenwelzijn en diergezondheid

Tot nu toe is het in de praktijk heel lastig gebleken om staartbijten te voorkomen, want ook op bedrijven waar de omstandigheden optimaal zijn komt staartbijten voor. Een uitbraak van staartbijten leidt naast economische schade vooral tot ernstige dierenwelzijnsproblemen vanwege de pijn, ontstekingen en verlammingen die door de wonden veroorzaakt worden.

Dierenartsen geven op dit moment uit welzijnsoverwegingen een verklaring af dat couperen noodzakelijk is om staartbijten te voorkomen. Als deskundigen op het gebied van dierenwelzijn en -gezondheid voelen zij echter een verantwoordelijkheid om bij te dragen aan een duurzame oplossing voor dit dierenwelzijnsissue.

Preventie en bestrijding

Staatbijten komt in de meeste Europese landen voor met een geschatte prevalentie van 0,6 tot 5% [3]. Er is daarom zowel in Nederland als in het buitenland veel onderzoek gedaan naar preventie en bestrijding van staartbijten. Bij deze problematiek speelt een aantal factoren een rol: klimaat, genetica, water- en voersamenstelling en de manier van aanbieden, het afwezig zijn van ziekten, huisvesting en de kennis en ervaring van de verzorgers.

In enkele landen is couperen al langer verboden. Maar ook in die landen heeft soms meer dan 2% van de op het slachthuis aangeboden dieren een aangebeten staart [3]. Blijkbaar hebben varkenshouders in andere landen het proces nog steeds niet voldoende in de hand. In Nederland zien we vergelijkbare uitkomsten bij een praktijkproef in Sterksel. Ondanks het correct toepassen van alle beschikbare preventieve maatregelen, vond daar bij 2,5% van de dieren staartbijten plaats [4]. Dit geeft aan dat zelfs in een zeer gecontroleerde omgeving het proces niet compleet onder controle te krijgen is.

Varkensdierenartsen signaleren dit probleem ook “in het veld”. Bovendien zien zij in meer of mindere mate het staartbijten voorkomen in diverse houderijsystemen, ook bij dieren die in concepten gehouden worden waar bovengemiddelde welzijnseisen worden gesteld. Er zijn varkenshouders die -al dan niet tijdelijk- couperen achterwege laten. Bij deze in het algemeen zeer gemotiveerde, goed geschoolde varkenshouders, die hun best doen om zoveel mogelijk maatregelen te nemen om staartbijten te voorkomen, vindt er desondanks van tijd tot tijd nog steeds staartbijten plaats. Dit leidt tot ernstige (chronische) wonden en in een aantal gevallen ook tot ascenderende (opklimmende) infecties in het ruggenmerg, die

zichtbaar worden door paralyse (verlamming) van de achterhand. Dit vindt de ene keer plaats bij een individueel varken in een hok, maar ook bij een volledig koppel in één hok.

Ethisch gezien kan men de vraag stellen of het gerechtvaardigd is om ter voorkoming van staartbijten bij een klein percentage van de dieren, alle dieren preventief te couperen. Op basis van respect voor de intrinsieke waarde en de integriteit van het dier heeft dit niet de voorkeur. Het doel moet zijn om te stoppen met couperen en het risico op een uitbraak van staartbijten zo klein mogelijk te maken. Het lastige van de problematiek van staartbijten is dat er een bepaalde mate van onzekerheid blijft bestaan over de mate en frequentie van voorkomen op een bedrijf. Ook als de omstandigheden optimaal zijn kan het gebeuren dat er een uitbraak plaatsvindt. Verder zijn er, behalve behandeling van de gewonde varkens, isolatie van de 'bijters' en het verstrekken van verrijkingmateriaal, weinig mogelijkheden om een uitbraak van staartbijten op een bedrijf te stoppen. Deze maatregelen moeten tijdig ingezet worden en zijn zelfs dan helaas niet altijd effectief.

Onder de huidige omstandigheden is stoppen met preventief couperen op een bedrijf alleen te verantwoorden, als er voldoende andere maatregelen kunnen worden genomen om staartbijten zo veel mogelijk te voorkomen. Uit het oogpunt van welzijn moeten deze alternatieven minstens zo effectief zijn om staartbijten te voorkomen als het couperen. Het pakket aan maatregelen kan per bedrijf verschillend zijn. Tevens moeten er opties zijn om een uitbraak een halt toe te roepen. Pas als staartbijten in een groep effectief gestopt kan worden, is er controle over het proces en is het welzijn van de dieren geborgd. Hoewel er al veel informatie beschikbaar is, hebben varkensdierenartsen behoefte aan meer onderzoek naar preventie en bestrijding van staartbijten. Dierenartsen kunnen hier dan over adviseren maar kunnen varkenshouders niet dwingen de noodzakelijke maatregelen door te voeren. Als er niet aan deze randvoorwaarden voldaan kan worden, is het op de korte termijn in het belang van de varkens om het couperen voort te zetten.

Om definitief te stoppen met couperen is, naast de noodzaak voor meer onderzoek naar preventie en bestrijding, van belang dat de hele keten dit proces ondersteunt. De varkenssector zal samen met de slachterijen, de Retail en banken ook een economisch speelveld moeten creëren waardoor varkenshouders in staat worden gesteld om te stoppen met couperen. De opstellers van de "Verklaring van Dalfsen" uit 2013 waren LTO en NVV. De verklaring werd destijds ondersteund door onder andere Coppens Diervoeding, Topigs, KNMvD en Vion Food Group, Dierenbescherming en WUR. Voor verdere stappen is het nodig dat ook andere partijen hierbij aansluiten, zoals banken, supermarkten en andere bedrijven op het gebied van genetica en voeding. Omdat de Nederlandse varkenssector voor een groot deel gericht is op de export is ook internationale samenwerking vereist om een level-playing-field te bewerkstelligen en oneerlijke concurrentie te voorkomen. Uitwisseling van kennis vindt momenteel al plaats, onder andere via het internetplatform www.farewelldock.eu. Daarnaast heeft de Europese commissie voorlichtingsmateriaal ontwikkeld om varkenshouders te helpen een eind te maken aan het couperen [5].

Referenties

- [1] Huey, 'Incidence, location and interrelationships between the sites of abscesses recorded in pigs at a bacon factory in Northern Ireland.', *Veterinary Record*, vol. 138:511-514, 1996.
- [2] Sandercock et al., 'Histopathological Characterization of Tail Injury and Traumatic Neuroma Development after Tail Docking in Piglets', *Journal of Comparative Pathology*, 2016, [Online]. Beschikbaar op: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4940206/>.
- [3] Nannoni et al., 'Tail Docking in Pigs: A Review on its Short- And Long-Term Consequences and Effectiveness in Preventing Tail Biting', *Italian Journal of Animal Science*, 2014, [Online]. Beschikbaar op: <http://dx.doi.org/10.4081/ijas.2014.3095>.
- [4] Van der Peet et al., 'Houden van varkens met een intacte staart', *Wageningen UR Livestock Research*, 2016, [Online]. Beschikbaar op: <http://edepot.wur.nl/373711>.
- [5] Europese Commissie, 'animal welfare in practice'. 2017, [Online]. Beschikbaar op: https://ec.europa.eu/food/animals/welfare/practice/farm/pigs/tail-docking_en.

Dit standpunt wordt onderschreven door de Denktank van de Vakgroep Gezondheidszorg Varken (VGV) van de KNMvD. In 2009 is deze Denktank door de gezamenlijke leden opgericht. De groep bestaat uit 9 practici en 3 bestuursleden van de VGV. De Denktank richt zich op een lange termijn visie van de varkensgezondheidszorg in Nederland met aandacht voor dierenwelzijn en volksgezondheid. Gevraagd en ongevraagd kan deze groep standpunten formuleren en die via de KNMvD uitgedragen.